

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата юридичних наук, доцента Рогальської В.В.
на дисертацію Гордуз Ганни Володимирівни «Відновлення
втрачених матеріалів кримінального провадження», подану на здобуття
ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081
«Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження обумовлюється об'єктивними суспільно-політичними викликами (збройна агресія РФ проти України, тимчасова окупація частини територій, масові переміщення органів досудового розслідування, прокуратури та суду, а також знищення та пошкодження інфраструктури, будівель, де зберігалися кримінальні провадження) так і недосконалістю нормативного регулювання, оскільки чинний КПК України не містить уніфікованої детальної регламентації процедури відновлення матеріалів провадження. Наслідки втрати матеріалів кримінального провадження мають не лише процесуальне, але й правозахисне значення, адже безпосередньо впливають на реалізацію таких конституційних прав і гарантій, як право на захист, справедливий суд, ефективне розслідування кримінального правопорушення, доступ до правосуддя. Відсутність матеріалів кримінального провадження унеможливорює повноцінне здійснення процесуальних функцій як стороною обвинувачення, так і стороною захисту, судом, ускладнює або унеможливорює апеляційне і касаційне оскарження судових рішень, порушує принцип правової визначеності. Саме тому, дисертаційне дослідження Гордуз Г.В. «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» є актуальним для розвитку науки кримінального процесу, удосконалення кримінального процесуального законодавства та його практичного застосування.

Мета та завдання дослідження. Авторкою досить влучно сформульовано мету дисертаційного дослідження, відповідно до якої вирішено ряд завдань, зокрема: визначено сучасний стан наукового дослідження відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; з'ясовано сутність та зміст матеріалів кримінального провадження як предмету відновлення; встановлено правову природу відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; визначено умови та суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; проаналізовано вимоги до заяви та клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; досліджено процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному правовому режимі; з'ясовано порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану; розглянуто перспективні напрямки удосконалення процесуального порядку збереження матеріалів кримінального провадження та їх відновлення у випадку втрати;

визначено нормативні прогалини, суперечності і надати пропозиції з удосконалення норм чинного законодавства та практики його застосування.

Науково-теоретичне підґрунтя та емпірична база дослідження. Результати дисертаційного дослідження Гордуз Г.В. «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» є аргументованими, переконливими та отримані завдяки широкому використанню наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню існуючого масиву методів наукового дослідження. Зміст дисертації демонструє вміння авторки доводити власні думки, аргументувати, з посиланням на емпіричні матеріали та статистичні дані доводи й пропозиції. Зроблені дисертанткою висновки відрізняються оригінальністю, переконливою аргументованістю з елементами наукової новизни та практичної корисності. Змістовним ознакам наукової новизни відповідає низка сформульованих дисертанткою наукових положень, що виносяться на захист. Так, дисертанткою вперше сформульовано спеціальний процесуальний стандарт доказування для процедур відновлення матеріалів кримінального провадження – «розумна достатність доказів для відновлення», який полягає у достатньому рівні достовірності та переконливості наданої та оціненої судом інформації для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Відновлені матеріали кримінального провадження матимуть силу оригіналу за умови, що: вони дійсно існували у провадженні (належність), їхній зміст встановлений у достатньому обсязі (достатність); немає обґрунтованих сумнівів у їх автентичності (достовірність); дотримано процесуальної форми відновлення, передбаченої законом (допустимість); розроблено авторську чотириступеневу модель процесуального порядку розгляду заяви (клопотання) про відновлення втрачених матеріалів, що включає етапи: відкриття провадження; підготовки до розгляду; судового розгляду; постановлення рішення. Надано деталізований процесуальний порядок діяльності суду та учасників провадження на кожному з етапів, що дозволяє формалізувати розгляд таких справ у судовій практиці; визначено особливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії підготовчого провадження, його предмет, процесуальні межі та розроблено нормативну модель реалізації цієї процедури. Авторкою запропоновано запровадити «ланцюг зберігання доказів» (Chain of Custody) у кримінальному процесі України для забезпечення збереження, ідентифікації, контролю за переміщенням, доступом і відновленням речових та цифрових доказів із використанням сучасних засобів захисту інформації та сформульовано концепцію уніфікованого процесуального механізму відновлення втрачених матеріалів незалежно від режиму кримінального провадження (ординарного чи в умовах надзвичайних правових режимів). Наукові результати, теоретичні положення, пропозиції щодо внесення змін до кримінального процесуального закону викладено логічно та послідовно. Спільний виклад наукових положень сприяє їх легкому сприйняттю та оцінці їхнього змісту, визначенню доробку дисертанта у розвиток доктрини кримінального процесу.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується правильним вибором та використанням сукупності загальнонаукових та спеціальних методів. Під час наукового дослідження застосовувалися наступні методи: аналізу і синтезу, індукції та дедукції, системно-структурний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, історико-правовий, тлумачення норм права, емпіричний, інформаційно-аналітичний та прогностичний. Таким чином, системне використання комплексу методів дослідження забезпечило теоретичну глибину, практичну спрямованість і наукову обґрунтованість висновків, отриманих у дисертації. Достовірність наукових результатів, теоретичних положень, висновків та пропозицій дисертаційного дослідження обумовлюється емпіричною основою дослідження, яку становлять офіційні статистичні дані, аналіз 297 судових рішень з Єдиного державного реєстру судових рішень, особистий понад 5-річний досвід роботи в органах досудового розслідування.

Наукова проблема, нове вирішення якої отримано в дисертації. За результатами проведеного дисертаційного дослідження знайшла розв'язання проблема відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Наукове і практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній роботі – для подальшого розроблення проблемних питань участі свідка у кримінальному провадженні (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 10.06.2025 б/н.); навчальному процесі – викладені у дисертації положення використовуються при проведенні занять із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Проблеми кримінального процесуального доказування», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України» в Одеському державному університеті внутрішніх справ (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 10.06.2025 б/н.); практичній діяльності органів досудового розслідування, органів прокуратури та адвокатури, судів; законотворчому процесі - при удосконаленні норм кримінального процесуального закону у частині правової регламентації відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових публікаціях здобувача. Основні положення дисертації відображено у 7-ми публікаціях, з яких 4 – у наукових журналах, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук, у 3-х тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Вивчення змісту дисертації та аналіз змісту наукових робіт авторки за темою дисертації, дозволяє зробити висновок, що основні наукові результати дисертаційного дослідження досить повно відображені у публікаціях дисертантки.

Оцінка мови та стилю дисертації, відповідність змісту дисертації спеціальності, із якої вона подається до захисту. Дисертація виконана

українською мовою, стиль викладення – науковий. Робота викладена в офіційно-діловому стилі й характеризується влучністю висловлювань, зрозумілістю з однозначністю трактувань упорядкованістю поданого складного наукового матеріалу. Наявні в дисертації положення, висновки та рекомендації достатньою мірою, аргументовані й структуровані. Особисті висновки і пропозиції, в цілому, визначають належний культурний і професійний рівень наукової дискусії. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вірно складений план дисертаційного дослідження дозволив авторці повно та ґрунтовно дослідити інститут відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

У вступі висвітлено обґрунтування вибору теми дослідження, розкрито її актуальність, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету і завдання дослідження, об'єкт та предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну очікуваних результатів дослідження, зазначено практичне значення одержаних результатів, висвітлено апробацію результатів дисертації, кількість публікацій здобувачки за темою дисертації та повноту опублікування результатів дослідження, визначено структуру та обсяг дисертації.

У розділі 1 «Теоретико-правові основи відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» авторкою розглянуто сучасний стан наукового дослідження відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження (підрозділ 1.1.), матеріали кримінального провадження як предмет відновлення (підрозділ 1.2.) та правову природу відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження (підрозділ 1.3.). Констатовано, що аналіз сучасного стану наукової розробленості питань, пов'язаних із відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження, свідчить про відсутність комплексних наукових досліджень з цієї проблематики, фрагментарність існуючих публікацій та вказує на пов'язаність зацікавленості у дослідженні цього інституту із законодавчими змінами та важливістю для правозастосовної практики, яка суттєво актуалізується внаслідок повномасштабного вторгнення. Визначено, що поняття «матеріали кримінального провадження» не має однозначного тлумачення у правозастосовній практиці та доктрині кримінального процесу, що ускладнює визначення обсягу об'єктів, які підлягають відновленню. У теоретичній площині розрізняються поняття «кримінальна справа», «матеріали досудового розслідування» та «матеріали кримінального провадження». Авторка поняття «кримінальне провадження» розглядає у широкому розумінні як діяльність сторін кримінального провадження, суду, інших учасників, направлену на виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України та у вузькому значенні (для якого матеріали кримінального провадження по суті з ним ототожнюються) як систему процесуальних документів, речових доказів, інших матеріалів, які мають значення для кримінального провадження, що зібрані та оформлені у визначеному кримінальним процесуальним законодавством порядку та у яких відображені

хід та результати кримінальної процесуальної діяльності, факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження. В першому розділі Гордуз Г.В. констатовано, що відновленню можуть підлягати не лише процесуальні документи, а й речові докази, цифрові носії, інші документи, які мають значення для кримінального провадження. При їх відновленні має враховуватися правова природа таких об'єктів задля забезпечення автентичності матеріалів оригіналам, які були втрачені. Запропоновано форми втрати матеріалів кримінального провадження класифікувати за наступними критеріями: 1) за обсягом матеріалів: повна втрата матеріалів; часткова втрата матеріалів; 2) за способом; 3) за наміром (умислом); 4) за суб'єктами, що спричинили (допустили) втрату, знищення, спотворення матеріалів кримінального провадження. Запропоновано під відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження розуміти кримінальну процесуальну діяльність суб'єктів кримінального провадження, що здійснюється у порядку, передбаченому законом, направлену на відтворення втрачених документів, доказів та інших матеріалів (як оригіналів), що мають значення для кримінального провадження, з метою забезпечення виконання завдань кримінального провадження, у зв'язку з чим запропоновано внести відповідні зміни до редакції ст. 525 КПК України та ч. 2 ст. 615-1 КПК України.

У розділі 2 «Процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» дисертанткою досліджено: умови та суб'єкти-ініціатори відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження (підрозділ 2.1); вимоги до заяви та клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження (підрозділ 2.2.); процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному правовому режимі (підрозділ 2.3.); процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану (підрозділ 2.4.). Г. В. Гордуз цілком справедливо відзначено, що суб'єктний склад осіб, уповноважених ініціювати процедуру відновлення є необґрунтовано звуженим: законодавець не передбачив права на відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження з ініціативи таких учасників, як представники потерпілого, інші особи, права яких обмежені в процесі, третіх осіб, щодо майна яких вирішується питання, а також викривачів. З урахуванням випадків втрати матеріалів кримінального провадження на судових стадіях, необхідним є наділення суду правом ініціативи у вирішенні питання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному порядку. Вказується, що заява та клопотання про відновлення втрачених матеріалів є не лише формальним процесуальним актом, а засобом ініціювання специфічної доказової діяльності, яка має забезпечити правову безперервність кримінального провадження. Зміст заяви/клопотання, визначений у ст. 527 та 615-1 КПК України, демонструє поступове ускладнення та деталізацію вимог для суб'єкта звернення: він має не лише вказати факт втрати, а й обґрунтувати обставини, мету, можливість відновлення, перелік втрачених матеріалів, а також осіб і дії, що були пов'язані з ними. Визначено, що порядок судового розгляду заяви про

відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження у порядку, передбаченому розділом VII КПК України, повинен мати наступну структуру: I етап – відкриття провадження за заявою; II етап – виклик учасників і підготовка розгляду; III етап – судовий розгляд заяви; IV етап – ухвалення рішення. Констатовано, що на теперішній час у КПК України відсутній визначений механізм відновлення на підготовчому провадженні, однак, якщо виходити з того, що під час підготовчого провадження суд повинен вирішити питання, які пов'язані із підготовкою до судового розгляду, доцільним вбачається внесення змін до глави 27 КПК України та запропоновано внести зміни до ст. 314 КПК України.

У розділі 3 «Перспективні напрямки удосконалення процесуального порядку збереження матеріалів кримінального провадження та їх відновлення у випадку втрати» авторкою на підставі проведеного дослідження зроблено висновок, що на сьогоднішній день оцифрування матеріалів кримінального провадження є основною умовою для забезпечення їх збереження та можливості подальшого відновлення, однак ця процедура залишається частково врегульованою та фактично реалізується лише в окремих органах, таких як НАБУ чи САП. Відтак потребує подальшої розробки та впровадження система електронного кримінального провадження «іКейс». Перспективною є розробка єдиної електронної системи обліку речових доказів, інтегрованої з ЄРДР, ЄСІТС та іншими державними базами, яка забезпечить не лише збереження доказів, а й дасть змогу частково або повністю відновити інформацію щодо них у випадку втрати. Пропонується також запровадження «ланцюга зберігання доказів» (Chain of Custody) як обов'язкової умови фіксації руху, передачі та доступу до речових і цифрових доказів, з відповідною електронною реєстрацією, унікальними ідентифікаторами та криптографічними захистами. Авторкою зауважується, що необхідно уніфікувати норми розділу VII КПК України та ст. 615-1 щодо відновлення втрачених матеріалів, незалежно від умов правового режиму, створивши єдиний узгоджений механізм, який має бути закріплений в окремому розділі КПК України. Гордуз Г.В. констатує, що ефективне збереження та відновлення матеріалів можливе лише за умов належної цифрової інфраструктури, нормативної визначеності та розподілу відповідальності між суб'єктами кримінального провадження, з акцентом на забезпечення інформаційної безпеки та непорушності доказової бази та зазначає, що доцільним є розроблення міжвідомчого нормативно-правового акту, який визначатиме технічні, організаційні, процедурні аспекти копіювання, збереження та відновлення матеріалів кримінального провадження, із урахуванням міжнародного досвіду та вітчизняних реалій, напрацьованої практики.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Оформлення дисертації відповідає усім нормативним вимогам, що пред'являються до такого виду наукових робіт, зокрема: Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу Міністерства освіти і науки

від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Структурна будова дисертації відповідає плану. Зміст викладення матеріалу відрізняється науковістю, логічністю, послідовністю. Під час вивчення дисертації академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації не виявлено.

Позитивно оцінюючи зміст наукового дослідження Гордуз Г.В., слід зауважити, що окремі положення дисертації викликають запитання, що може стати підґрунтям для наукової дискусії під прилюдного час захисту дисертаційної роботи. Такими є наступні положення:

1. окремі наукові положення, що винесені на захист потребують конкретизації. Так, наприклад, на думку опонента, потребує уточнення наступне положення, що розміщено в рубриці «уперше»: «сформульовано концепцію уніфікованого процесуального механізму відновлення втрачених матеріалів незалежно від режиму кримінального провадження (ординарного чи в умовах надзвичайних правових режимів), надані пропозиції щодо виокремлення уніфікованого інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в окремий розділ КПК України». Необхідність аргументувати основні наукові положення, які виносяться на захист, із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше є обов'язковим, відповідно до вимог до оформлення дисертацій, затверджених Наказом Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 року (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019);

2. авторка зазначає, що нею розглянуто співвідношення понять «кримінальне провадження», «кримінальна справа», «матеріали досудового розслідування» та «матеріали кримінального провадження» та констатує, що ««кримінальне провадження» можна розглядати у широкому розумінні як діяльність сторін кримінального провадження, суду, інших учасників, направлену на виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України. У вузькому значенні (для якого матеріали кримінального провадження по суті з ним ототожнюються) як систему процесуальних документів, речових доказів, інших матеріалів, які мають значення для кримінального провадження, що зібрані та оформлені у визначеному кримінальним процесуальним законодавством порядку та у яких відображені хід та результати кримінальної процесуальної діяльності, факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження», проте, на думку опонента залишилося не визначеним співвідношення інших понять, зокрема- «кримінальна справа» та «матеріали досудового розслідування»;

3. у висновках до дисертації, авторкою цілком вірно зроблено висновок, що «... на сьогоднішній день оцифрування матеріалів кримінального провадження є основною умовою для забезпечення їх збереження та

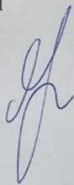
можливості подальшого відновлення, однак ця процедура залишається частково врегульованою та фактично реалізується лише в окремих органах, таких як НАБУ чи САП. Відтак потребує подальшої розробки та впровадження система електронного кримінального провадження «iКейс». Перспективною є розробка єдиної електронної системи обліку речових доказів, інтегрованої з ЄРДР, ЄСІТС та іншими державними базами, яка забезпечить не лише збереження доказів, а й дасть змогу частково або повністю відновити інформацію щодо них у випадку втрати. Пропонується запровадження «ланцюга зберігання доказів» (Chain of Custody) як обов'язкової умови фіксації руху, передачі та доступу до речових і цифрових доказів, з відповідною електронною реєстрацією, унікальними ідентифікаторами та криптографічними захистами». На думку опонента, авторці було б бажано в своїй дисертації розглянути доцільність та необхідність для забезпечення збереження матеріалів кримінального провадження та можливості подальшого їх відновлення, запровадження електронної системи управління розслідуваннями «СМЕРЕКА», що наразі розробляється в межах проєкту DT4UA для Офісу Генерального прокурора. Запровадження вищезазначеної системи визнано Офісом Генерального прокурора одним із пріоритетів під час розслідування міжнародних злочинів та має на меті покращити координацію й підвищити ефективність діяльності як окремих працівників, так і сформованих за напрямками роботи команд, вдосконалити аналіз кримінальних проваджень, а також поліпшити процесуальне керівництво під час досудового розслідування, стандартизувати процесуальні документи та інтегруватися в інформаційне середовище Офісу Генерального прокурора, поступово мінімізуючи обіг паперових документів у кримінальному процесі. Відповідно до Технічних вимог, «СМЕРЕКА» покликана виконувати функції електронної системи управління кримінальними провадженнями (тобто системи електронного документообігу, яка буде дозволяти обробляти кримінальні провадження в електронному вигляді). Для виконання цього заходу в Офісі Генерального прокурора створено робочу групу з питань цифрової трансформації процесів організації роботи органів прокуратури та досудового розслідування, склад якої затверджено наказом Генерального прокурора від 12.12.2022 № 279;

4. серед емпіричної бази дисертаційного дослідження не вбачається вивчення результатів опитування практичних працівників, а саме представників суддівського корпусу та сторони обвинувачення й захисту щодо проблем правозастосування, які виникають під час відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, а також можливих шляхів їх вирішення, що повною мірою не дає змогу оцінити ступінь обґрунтованості висновків та пропозицій дисертанта, зокрема стосовно сформульованих змін та доповнень до КПК України;

Зазначені зауваження мають дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Гордуз Г.В.

Загальний висновок: дисертаційне дослідження Гордуз Ганни Володимирівни на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», подане на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є завершеним монографічним дослідженням, у якому досягнуто поставлену мету, у повному обсязі виконані визначені завдання, що мають теоретичне та практичне значення для розвитку кримінального процесу. Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу Міністерства освіти і науки від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Гордуз Ганна Володимирівна – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

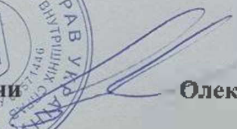
Офіційний опонент –
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Національної поліції України
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Вікторія РОГАЛЬСЬКА

Підпис Рогальської В.В. засвідчую:

Проректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
Заслужений діяч науки і техніки України

Олександр ЮНІН